

Linnut

vuosikirja 2011

LUONNONTIETEELLINEN
KESKUSMUSEO

Lehtokurppakantojen seuranta on osoittautunut vaikeaksi, koska lajista kertyy vakio-laskennoissa suhteellisen vähän havaintoja. Soidinta lentävien koiraiden määriä seuraamalla Rymättylän lehtokurppakanta on todettu vakaaksi. JARI PELTOMÄKI

Yölaulajalaskennat Rymättylän Aaslaluodolla vuosina 1979–2008

Lennart Saari

Olen laskenut yölaulajia 30 vuotena peräkkäin Rymättylän Aaslan saarella (60°17' N, 21°57' E) samalla 18 kilometrin vakioreitillä (Kuva 1). Vuosina 1979–1985 laskentoja oli joka kesä kahdesta kolmeen, vuosina 1986–2008 kolme, jotka ajoittuvat lähinnä toukokuun lopulle, kesäkuun alkuun ja kesäkuun puoleenväliin, suunnilleen Koskimiehen ja Väisänen (1988) suosittelemiin ajankohtiin. Laskennat on tehty ajalla 20.5.–2.7. ja niitä on kertynyt yhteensä 84. Päivämääräksi on määritetty laskennan alun päivämäärä, vaikka laskenta on jatkunut seuraavalle vuorokaudelle.

Suosituksista (Koskimies & Väisänen 1988) poiketen laskennat tehtiin noin klo 22–4 (kesäaika). Lasketut lajit olivat perinteisiä yölaulajia tai -huutajia (kerttuset, sirkkalinnut, satakieli, kehrääjä, kaulushaikara, ja rantakanat pois lukien nokikana) sekä ”ei-perinteiset” yölaulajat, kuten lehtokurppa ja taivaanvuohi. Pöllöt laskettiin mukaan, mutta määrät jäivät vähäisiksi. Rastaat ovat lähes yölaulajia, joilla on kuitenkin keskiyöllä tauko, eikä niitä käsitellä tässä, vaikka rastaat on aivan ensimmäisiä laskentoja lukuun ottamatta kirjattu muistiin.

Alkuvuosien aineistot on julkaistu aikaisemmin (Saari 1987), samoin osittain lehtokurppa-aineistot (Saari 1999, 2000, 2002, 2009a) ja taivaanvuohiaineisto (Saari 2005, 2009b). Aaslan rantakanoista on toistaiseksi julkaistu yhteenvedot luhtahuitista (Saari 2010), luhtakanasta (2011a) ja liejukanasta (2011b). Laskentayksikkönä on yleensä ollut laulava tai soidintava koiras tai reviiri, mutta lehtokurpalla tämä ei päde, koska saman soivan koiraan voi tavata useita kertoja saman yön aikana eri paikoissa. Lehtokurpalla on laskettu ohilentojen määrä, eli se, kuinka monta kertaa laji on tavattu yön aikana. Tä-

ten lehtokurppien määrät eivät ole verrannollisia muiden lajien yksilömääriin, mutta lajin kannanvaihteluiden selvittämiseksi menetelmä on sopiva, ellei paras ja ainoa.

Tutkimusalue

Aaslan luonto on hyvin monipuolinen karuista kalliomänniköistä rehevimpiin lehtoihin ja rehevöityneisiin järviin. Laskentareitti (18 km) kattaa Aaslan parhaimmat yölaulajahabitaatit, Paskalahden–Vanhankylänlahden Natura 2000 -alueen ja Meinikkalanjärven sekä alueen parhaat kehääjäbiotoopit, jotka luonnollisesti poikkeavat suuresti edellisistä. Reitti on laskettu jalkaisin ja se kattaa mm. lähes kaikki rantakanareviirit ja harvinaisimpien yölaulajien havaintopaikat. Perinteisistä yölaulajista rytikerttunen jää eniten katveeseen, koska se voi pesiä myös melko vaatimattomissa ruoikoissa. Parhaillakin yölaulajabiotoopilla kuljetaan vain järven toista ranta ja vastarannalla laulavat voivat jäädä havaitsematta, mikäli lajitoiverit laulavat innokkaasti ja äänet hukkuvat ”hälinään”. Tämä koskee lähinnä Meinikkalanjärveä. Kunkin lajin havaintopaikat on kirjattu muistiin, mutta tällä kertaa en lähde tulkitsemaan sitä, mikä on reviirien yhteismäärä saman vuoden laskennoissa.

Yleistä aineistosta

Laskentojen runsaslukuisimmat lajit ovat olleet lehtokurppa ja rytikerttunen, jotka on myös tavattu jokaisessa 84 yölaulajalaskennassa (Taulukko 1). Eniten on tavattu lehtokurppia (2005 ohilentoa, tai vain suurin vuotuinen määrä huomioiden 826). Johtuen laskentatavasta, jossa jokainen yksittäinen soidinlento on merkitty muistiin, määrä ei ole vertailukelpoinen rytikerttusen lukumäärään 1715/816 reviiiriä. Kolmantena on ruokokerttunen, joka on tavattu 81 laskennassa, yhteensä 1302/455 reviiirillä. Nämä kolme lajia ovat omassa luokassaan yli 1000 yksilöllä.

Toisen ryhmän muodostavat keskirusaat lajit satakieli 715/317 ja taivaanvuohi 171/111 reviiirillä. Satakieli on puuttunut vain neljästä laskennasta, taivaanvuohi jo 35:stä johtuen pitkälti lajin kannanromahduksesta. Muut lajit jäävät kirkaasti alle 100 reviiiriin. Näistä runsain on kehrääjä (56/30), luhtakerttunen tiukasti kannoillaan (55/31). Muut varsinaiset yölaulajat ja -huutajat ovat luhtakana (43/27), viitakerttunen (21/12), rastaskerttunen (19/13), luhtahuitti (11/8), pensassirkkalintu (10/5), ruisrääkkä (6), liejukana (2), sekä viitasirkkalintu ja kaulushaikara (kumpikin 1).

Koska havaintomäärissä on paljon päällekkäisyyttä, olen yllä ilmoittanut myös eri

Kuva 1. Kartta Rymättylän Aaslan yölaulajalaskentareitistä.

Fig 1. Map of the night-singing birds census route.

yksilöiden vähimmäismäärän, mikä käytännössä on merkinnyt suurinta yksilömäärää ko. vuoden laskennoissa. Tätä lukua käytetään alla kuvaamaan vuosittaista kannanvaihtelua. On kuitenkin muistettava, että vasta vuodesta 1986 reitit on laskettu johdonmukaisesti kolmesti kesässä, joten aikaisempien vuosien luvut voivat olla hieman epätarkempia, mutta ero ei missään nimessä ole suuri.

Yölaulajia, pois lukien pöllöt, on tavattu yhteensä 31–106 laskentaretkä kohti. Viisivuotisjaksoittain vuosittaiset mak-

simämäärät ovat olleet keskimäärin 67,4 (1979–83), 80,4 (1984–88), 62,8 (1989–93), 84,0 (1994–98), 85,0 (1999–2003) ja 71,4 (2004–08). Määrät ovat vaihdelleet ilman selvää suuntausta. Yölaulajien kokonaismäärä oli alimmillaan 1990-luvun alkupuolella ja huippu oli vuosina 1994–2003.

Laskennoissa on lisäksi tavattu 18 pöllöä (huuhkaja 6, sarvipöllö 5, lehtopöllö 4 ja helmipöllö 3), mutta laskenta-ajankohta ei sovi pöllöjen luotettavaan seurantaan.

Taulukko 1. Vuosien 1979–2008 laskennoissa tavatut yksilömäärät sekä vuosimaksimien summat samalta ajanjaksoilta. A = kaikki havaitut yksilöt, B = vuosittaisten maksimien summa.

Table 1. Number of individuals observed in years 1979–2008 census and sum of annual maxima during the same period of time. A = all observed individuals, B = sum of the annual maxima.

	Yhteensä	Vuosimaksimit
Lehtokurppa <i>Scolopax rusticola</i>	2005	826
Rytikerttunen <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	1715	816
Ruokokerttunen <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	1302	455
Satakieli <i>Luscinia luscinia</i>	715	317
Taivaanvuohi <i>Gallinago gallinago</i>	171	111
Kehräjä <i>Caprimulgus europaeus</i>	56	30
Luhtakerttunen <i>Acrocephalus palustris</i>	55	31
Luhtakana <i>Rallus aquaticus</i>	43	27
Viitakerttunen <i>Acrocephalus dumetorum</i>	21	12
Rastaskerttunen <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	19	13
Luhtahuitti <i>Porzana porzana</i>	11	8
Pensassirkkalintu <i>Locustella naevia</i>	10	5
Ruisrääkkä <i>Crex crex</i>	6	6
Liejukana <i>Gallinula chloropus</i>	2	2
Viitasirkkalintu <i>Locustella fluviatilis</i>	1	2
Kaulushaikara <i>Botaurus stellaris</i>	1	1
Yölaulajat	6133	2662
Huuhkaja <i>Bubo bubo</i>	6	
Sarvipöllö <i>Asio otus</i>	5	
Lehtopöllö <i>Strix aluco</i>	4	
Helmipöllö <i>Aegolius funereus</i>	3	

Ruokokerttunen on runsastunut Rymättylässä suuresti 30 vuoden aikana. Kanta on jopa kuusinkertaistunut! JORMA TENOVUO

Lajikohtainen katsaus

Lajikohtaisessa katsauksessa käydään ensiksi läpi runsaimmat yölaulajat, eli viisi runsasta tai keskirusasta lajia (Kuva 2), jonka jälkeen käsitellään ylimalkaisemmin loput 11 varsinaista yölaulajaa (Taulukko 2). Runsaimmat lajit käsitellään runsausjärjestyksessä, muut lajit systemaattisessa järjestyksessä.

Lehtokurppa (*Scolopax rusticola*) on runsain laji yölaulajalaskennoissa, tosin vain laskentatavasta johtuen. Laji on tavattu jokaisella laskentakerralla, ääriarvojen ollessa 4 (päivämäärillä 13. ja 27.6.) ja 42 laskettua yksilöä (26.6.). Lehtokurppalla on kiihkein soidin iltayöstä, keskiyöllä on hiljaista, joskaan ei täydellisesti, ja aamulla todetaan pienempi aktiivisuushuippu (ks. Saari 2002). Sekä suurimmat vuosittaiset yksilölusumat että laskentojen vuotuiset keskiarvot osoittavat tasaisuutta (kuva 1). Vuosittaiset heilahtelut voivat olla suuria, mutta pitkäaikainen keskiarvo on ollut samaa tasoa koko tutkimuskauten ajan. Vuosittaiset heilahtelut havaintomäärissä voivat johtua alkukesän sateisuudesta, sillä kuivina alkukesinä soidin loppuu jo varhain (kesäkuun loppupuolella), kun se taas sateisina kesinä voi jatkua lähes elokuun puoliväliin.

Laskennoissa tavatut määrät pysyvät kesän mittaan melko tasaisina, mutta laskentojen loppupuolella hajonta suurenee ja silloin saadaan joskus melko vaatimattomia yksilömääriä (ks. Saari 2002). Kun jaetaan laskentakausi kolmeen jaksoon (toukokuu, 1.–15.6. ja 16.6. alkaen) ja lasketaan laskennoissa keskimäärin tavatut lehtokurpat, ovat luvut $22,4 \pm 6,8$ ($n=30$); $20,6 \pm 9,1$ ($n=32$) ja $21,1 \pm 9,1$ ($n=22$), eli käytännössä identtiset. Ajalla 20.5.–30.6. ei soidinlennon aktiivisuudessa tapahdu merkittäviä muutoksia. Niitä havaitaan korkeintaan tilapäisesti kuivina kesinä, mistä aiheutuvat vaihtelut häviävät pitkässä aikasarjassa.

Kun tarkastellaan lehtokurppamääriä viisivuotiskausittain vuotuiset maksimimäärät huomioiden, nähdään myös huomattavaa tasaisuutta: parhaimman viisivuotiskauden keskiarvo oli 29,2 (1984–88), huonoimman 25,8 (2004–08), muilla jaksoilla (yhteensä 4) määrät vaihtelivat rajoissa 27,0–27,8.

Rytikerttunen (*Acrocephalus scirpaceus*) on maassamme 1900-luvun tulokas, mutta se oli jo yölaulajalaskentojen alkuun mennessä vakiinnuttanut paikkansa paikallisessa linnustossa. Tähän on varmasti vaikuttanut osaltaan ruoikoiden tiheytyminen 1900-luvulla. Lajin pääesiintymisalueella Aaslalla kehitys kääntyi kuitenkin päinvastaiseksi vuonna 2005 alkaneen voimaperäisen laidunnuksen vuoksi.

Rytikerttunen on tavattu jokaisella laskentakerralla, mutta toukokuussa kanta ei ole läheskään täysilukuinen. Toukokuussa on laskentaa kohden tavattu 1–30 laulajaa, keskimäärin $9,6 \pm 6,5$ ($n=30$); kesäkuun alkupuolella 6–39 laulajaa, keskimäärin $21,7 \pm 9,2$ ($n=32$) ja kesäkuun puolivälistä 12–56, keskimäärin $25,6 \pm 11,4$ ($n=22$). Paras laskentakausi rytikerttuselle lienee siis juhannuksen tienoo, jolloin määrät olivat 2,7-kertaiset toukokuun lopun määriin verrattuina.

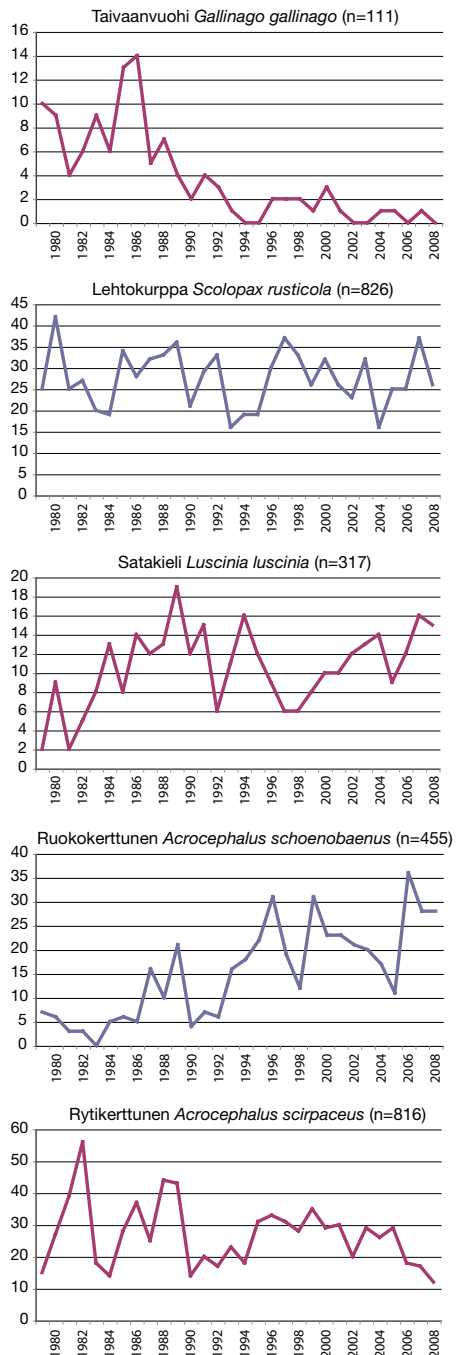
Rytikerttusen määrät ovat vähentyneet tutkimuskauten aikana: ensimmäisellä viiden vuoden jaksolla tavattiin keskimäärin 31,0 laulajaa/vuosi, viimeisellä jaksolla enää 22,4 (Taulukko 3). Vähentyminen on ollut tasaita lukuun ottamatta vuosijakson 1989–1993 notkahdusta. Rytikerttunen tuntuu kärsivän laidunnuksesta enemmän kuin ruokokerttunen.

Ruokokerttunen (*Acrocephalus schoenobaenus*) on ainoana kertuslajina pesinyt maassamme koko tunnetun ornitologisen historian ajan. Se on esiintynyt Aaslalla säännöllisesti, joskin voidaan olettaa ruoikoitumisen ja rantojen pensoittumisen lisänsen kantaa merkittävästi viime vuosisadan lopulla. Ruokokerttunen ei ole niin leimallisesti ruoikoiden laji kuin rytikerttunen, vaikka molemmat lajit esiintyvät pitkälti samoissa elinympäristöissä.

Havaittavuus on huipussaan toukokuun lopussa ja kesäkuun alussa; kesäkuun lopussa havaittavuus on jo selvästi vähentynyt; määrät ovat lähes puolittuneet siitä, mitä ne olivat kuun alussa. Toukokuussa ruokokerttusia on tavattu laskennoissa 0–28, keskimäärin $13,2 \pm 8,2$ ($n=30$), kesäkuun alussa 4–31, keskimäärin $15,4 \pm 8,7$ ($n=32$) ja kesäkuun lopussa 0–36, keskimäärin $8,1 \pm 8,2$ ($n=22$). Ruokokerttusia ei tavattu kolmessa laskennassa (päivämäärillä 23.5., 20.6. ja 24.6.).

Ruokokerttuskantat ovat suuresti vahvistuneet tutkimuskauten aikana. Kun ensimmäisellä viisivuotiskausella revierejä tavattiin keskimäärin 3,8 vuodessa, oli määrä viimeisellä jaksolla jo 6-kertainen (24,0). Kasvu on ollut tasaista siten, että kukin viisivuotiskausi on ollut edellistä parempi. Suurin hyppäys todettiin 1990-luvun puolivälissä, jolloin kanta lähes kaksinkertaistui. Laidunnuksen uudelleen aloittaminen ei siis ole kääntänyt ruokokerttuskantaa laskuun.

Satakieli (*Luscinia luscinia*) on Aaslalla uusi tulokas. Ensihavaintoni lajista tein siellä vuonna 1969 ja koko 1970-luvun laji oli Aaslalla vähälukuinen. Kanta on runsastunut ja vakiinnuttanut asemansa alueen linnustossa yölaulajalaskentojeni aikana. Laji on äänekäs saapumisestaan kesäkuun puoliväliin asti, perinteisesti olen pitänyt päivämäärää 18.6. laulukauden loppuna. Jonkin verran laulua kuuluu vielä tämän jälkeenkin, vaikka tavatut linnut ovat usein varoittelevia. Laji on puuttunut neljästä laskennasta (päivämäärillä 14.6., 24.6., 26.6. ja 2.7.).

Kuva 2. Rymättylän Aaslalla tavatut runsaslukuiset yölaulajat vuosina 1979–2008. Luvut kuvaavat vuosittaisia maksimeja.

Fig 2. Numerous night-singing birds observed in Aaslalinnu in years 1979–2008. The numbers illustrate the annual maxima.

Satakielimääriin on laskennan ajankohdalla suuri vaikutus. Toukokuussa ja kesäkuun alkupuolella havaitaan lähes kaikki ”kuultavissa” olevat satakielet, kun laskentareitti kulkee niin, että valtaosa saaren satakielistä osuu laskentareitille. Yölaulajalaskenta antaa siis luotettavan kuvan paikallisista määristä ja vuotuisista kannanvaihteluista. Toukokuun laskennoissa satakielireviirejä on todettu keskimäärin $10,1 \pm 4,1$ ($n=30$), kesäkuun alussa $8,3 \pm 4,0$ ($n=32$) ja kesäkuun lopussa $2,0 \pm 1,7$ ($n=22$).

Satakielen määrissä tapahtui selvä hyppäys ylöspäin ensimmäisen viisivuotijaksoson jälkeen. Myöhemmin heilahtelut ovat olleet vähäisempiä, vaikka suurimmat määrät todettiin viimeisellä viisivuotijaksolla: määrät nousivat tutkimuskauten aikana ensi jaksoson 5,2:sta viimeisen jaksoson 13,2:een, eli 2,5-kertaisiksi.

Taivaanvuohi (*Gallinago gallinago*) on päinvastoin kuin lehtokurppa vähentynyt selvästi tutkimuskauteni aikana. Yölaulajalaskentojen ensimmäisellä vuosikymmenellä taivaanvuohi oli näkyvä ja kuuluva laji, mutta nyt se on lähes hävinnyt. Laidunnuksen loppuminen lienee suurin syy vähenemiseen eikä vuonna 2005 uudelleen alkanut laidunnus ole ainaakaan toistaiseksi vaikuttanut lajin kantoihin. Elpyminen voi olla hidasta, koska paikallista kantaa ei kenties enää ole.

Eniten taivaanvuohia on tavattu toukokuun lopussa, vähiten kesäkuun alkupuolella. Kesäkuun loppupuolella määrät taas näyttävät nousevan. Tämä voi kuitenkin olla osin harhaa, sillä laskennat ovat painottuneet loppuvuosina, jolloin kanta oli jo voimakkaasti taantunut, enemmän kesäkuun alkupuolelle kuin vahvemman kannan aikaan. Toukokuussa on laskentaa kohti havaittu keskimäärin $3,2 \pm 4,2$ ($n=30$) reviiriä, kesäkuun alussa keskimäärin $0,9 \pm 1,2$ ($n=32$) ja kesäkuun lopussa $1,9 \pm 2,1$ ($n=22$) reviiriä.

Taivaanvuohikannat ovat romahtaneet. Vuosina 1979–83 vuosittaiset maksimit olivat keskimäärin 7,6 reviiriä, vuosina 1984–88 keskimäärin 9,0 reviiriä, mutta viimeisellä jaksolla vuosina 2004–08 vain keskimäärin 0,6 reviiriä, eli kanta oli pudonnut noin 7 %:iin huippukaudesta.

Rytikerttunen on Rymättylässä runsaslukuisempi ruoikoiden laulelaja kuin ruokokerttunen.
JORMA TENOVUO

Muut lajit. Kaulushaikara (*Botaurus stellaris*) on ollut Aaslalla varsin vähälukuinen. Laji on kerran osunut yölaulajareitille, vuonna 2007 (Taulukko 3), Sitä ennen laji oli tavattu Aaslalla 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa, mutta ei laskennoissa.

Luhtakana (*Rallus aquaticus*) voidaan laskea kuuluvaksi Aaslan vakiolinnustoon. Vuosilta 1975–2008 laji on puuttunut alueeltani vain yhtenä vuotena, erikoisen kovan talven 1987 jälkeen. Luhtakanan kiivain soidinkausi on ohi laskentojen alkaessa eivätkä laskentatulokset kuvaa luotettavasti lajin runsautta Aaslalla. Kaikki Aaslalla todetut luhtakanareviirit on kuultavissa reitiltä, mutta yölaulajalaskentojen perusteella on todettu keskimäärin 0,9 reviiriä vuodessa, kun kartoituksella saatu luku on 4,2 (Saari 2011a). Laskentojen loppupuolella luhtakana oli kartoituksissa alkuvuosina runsaampi: alkupuolella 10 reviiriä, loppupuolella 17. Laji on tavattu yölaulajalas-

kannoissa vuodesta 1995 alkaen joka vuosi.

Luhtahuitti (*Porzana porzana*) on edellistä lajia vähälukuisempi. Reviirejä on todettu kahdeksan, jotka kaikki yhtä lukuun ottamatta laskentojen alkuvuosina. Tämä viittaa kannan ”taantumiseen”, tai ainakin levittäytymisen hidastumiseen. Aaslan ensimmäiset luhtahuittit tavattiin vuosina 1957 ja 1968.

Ruisräikkä (*Crex crex*) on runsastunut tutkimuskauten aikana, vaikka laji oli paikallisten asukkaiden mukaan yleinen 1900-luvun alkupuolella. Määrät ovat tosin edelleen vähäisiä ja kannan elpyminen vaatimatonta. Kaikki kuusi lintua on havaittu vuodesta 1996 lähtien, näistä viisi vuosina 1996–2001, jota voitaneen kutsua kannan ”huipuksi”.

Liejukana (*Gallinula chloropus*) on luokiteltava satunnaiseksi lajiksi, mutta lajin havaittavuuskin on keskimäärin heikko. Kaksi havaittua lintua ei anna aihetta pitkälle menevien johtopäätösten tekemiseen.

Taulukko 2. Aaslan yölaulajalaskennoissa tavatut vähälukuiset lintulajit vuosina 1979–2008. Luvut kuvaavat vuosittaisia maksimimääriä.

Table 2. Scarce species of birds observed in Aasla night-singing birds census in years 1979–2008. The numbers describe annual maxima.

Laji Species	1979	-80	-81	-82	-83	-84	-85	-86	-87	-88	-89	-90	-91	-92	-93	-94	-95	-96	-97	-98	-99	-00	-01	-02	-03	-04	-05	-06	-07	2008	Yht.	
<i>Botaurus stellaris</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
<i>Rallus aquaticus</i>	1	-	-	2	-	1	-	-	-	2	1	1	-	1	1	-	1	1	1	1	1	2	1	1	3	1	1	1	1	27		
<i>Porzana porzana</i>	-	-	-	1	-	-	1	2	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	
<i>Crex crex</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	1	6
<i>Gallinula chloropus</i>	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
<i>Caprimulgus europaeus</i>	3	2	4	3	3	2	4	3	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	30	
<i>Locustella naevia</i>	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	5	
<i>Locustella fluviatilis</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	-	-	-	-	-	-	2	3	2	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	13	
<i>Acrocephalus palustris</i>	-	-	-	1	-	-	1	1	2	2	1	1	-	1	-	-	3	3	1	2	-	1	3	1	1	-	3	-	3	-	31	
<i>Acrocephalus dumetorum</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	1	1	-	-	4	-	12	

Kehräjä (*Caprimulgus europaeus*) lie-nee kadonnut Aaslan pesimälinnustosta. Laji esiintyi säännöllisesti vuoteen 1987 asti, mihin mennessä todettiin yhteensä 26 kaikkiaan 30 tavatusta kehrääjästä. Sen jälkeen havainnot ovat olleet satunnaisia: vuosina 1995 ja 2000 havaitut yksilöt eivät ilmeisesti olleet pysyvillä reviireillä, vuonna 2006 linnut olivat paikalla pitempään, mutta se ei näytä johtaneen lajin paluuseen Aaslalle. Lajin häviäminen Aaslalta ajoittuu saman aikaan lehmien laidunnuksen loppumiseen. Voineeko tässä piillä syy-yhteys.

Pensassirkkalintu (*Locustella naevia*) on ollut Aaslalla yllättävän harvinainen ja ensihavaintoa sain odottaa melko pitkään. Laskennoista on kertynyt viisi reviiirihavaintoa, joista neljä laskentakauden loppupuolelta vuodesta 1997 alkaen, joten jonkinlaista levittäytymistä saattaa olla tapahtunut viime vuosikymmenä.

Viitasirkkalintu (*Locustella fluviatilis*) on alueella harvinaisuus, joka on osunut reitille vain kerran vuonna 1997. Laji on maassamme verraten uusi tulokas, joten se voi olla levittäytymässä länteen, vaikka leviäminen tuntuu omasta horisontistani katsottuna hitaalta.

Rastaskerttunen (*Acrocephalus arundinaceus*) yritti vahvasti saada jalansijaa Aaslalla 1980-luvun loppupuolella. Vuosina 1985–89 tavattiin 10 kaikkiaan 13 havaitusta yksilöstä. Kutakuinkin säännöllinen esiintyminen loppui, kun eräs alkutalven rankka lumipyry lakoonnutti järviruokokasvuston lähes kokonaan, eikä rastaskerttusilla ollut enää sopivaa elinympäristöä seuraavana keväänä. Seuraavina vuosina rastaskerttuset eivät palanneet ja tämän jälkeen havaintoja on kertynyt satunnaisesti.

Luhtakerttunen (*Acrocephalus palustris*) kuuluu rastas- ja viitakerttusen ohella lähinnä 1940-luvun tulokkaisiin maassamme. Luhtakerttusen määrät ovat olleet hienoisessa kasvussa. Ensimmäinen yksilö tavattiin Aaslalla

Satakielen laulu vaikeenee nopeasti kesäkuun alun jälkeen, mikä näkyy selvästi myös Rymättylän yölaulajalaskentojen aineistossa.
JORMA TENOVUO

Taulukko 3. Runsaimpien yölaulajien keskimääräiset vuotuiset maksimit viiden vuoden jaksoissa Aaslalla vuosina 1979–2008.

Table 3. The average annual maxima of the most numerous night-singing birds in five year periods in Aasla during the years 1979–2008.

Laji / Species	1979 –83	1984 –88	1989 –93	1994 –98	1999 2003	2004 –08
Taivaanvuohi <i>Gallinago gallinago</i>	7,6	9	2,8	1,2	1	0,6
Lehtokurppa <i>Scolopax rusticola</i>	27,8	29,2	27	27,6	27,8	25,8
Satakieli <i>Luscinia luscinia</i>	5,2	12	12,6	9,8	10,6	13,2
Ruokokerttunen <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	3,8	8,4	10,8	20,4	23,6	24
Rytkierttunen <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	31	29,6	23,4	28,2	28,6	22,4
Yhteensä In total	67,4	80,4	62,8	84	85	71,4

vuonna 1972. Yölaulajalaskentojen ensihavainto on vuodelta 1982. Laskentojen alkupuoliskolla reviierejä todettiin 10, loppupuoliskolla 21, joten tämän mukaan "kanta" olisi kaksinkertaistunut. Ei ole selvää, kuinka suuri osa linnuista pesii alueella, vai onko kyse pelkästään parittomista koiraista. Suurin vuosittainen reviiirimäärä laskennoissa on kolme.

Viitakerttunen (*Acrocephalus dumetorum*) on selvästi levittäytymässä alueelle. Laskennoissa on tavattu 12 reviiiriä, jotka ovat yhtä (v. 1990) lukuun ottamatta 2000-luvulta. Enimmillään laulajia on laskettu neljä vuonna 2007.

Pohdintaa

Yölaulajalaskennat on suunniteltu lajeille, jotka tulevat muissa laskennoissa heikosti esille. Tässä kirjoituksessa mainituista lajeista yölaulajalaskenta sopii parhaiten lehtokurpalle ja kehrääjälle, joiden tapaaminen aamun linjalaskennoissa on sattuman kauppaa. Lehtokurpalle yölaulajalaskenta lienee lähes ainoa luotettava seurantamenetelmä, vaikka tämäkään ei anna luotettavia tiheysarvoja. Myös satakieli tulee yölaulajalaskennassa paljon paremmin esille kuin aamun linjoilla. Kerttusista ryti- ja ruokokerttunen havaitaan melko hyvin linjalaskennoissa, mutta muista kerttusista minulla on vielä liian vähän kokemuksia johdopäätösten tekoon. Tuntuu kuitenkin siltä, että muutkin kerttuset ovat ainakin kesäkuun alussa hyvin äänessä myös aamuisin. On mahdollista, että linnut vaikenevat pariuduttuaan, vaikka oletan, että suurin osa reitilläni tavatuista linnuista on parittomia. Sama koskee sirkkalintuja, joka ovat kerttusia vähälukuisempia.

Rantakanat tulevat periaatteessa mukaan sekä linjalaskennoissa, vesilintulaskennoissa että yölaulajalaskennoissa, mutta ei missään kovin hyvin. Kaulushaikara tulee esiin myös linjalaskennoissa. Taivaanvuohi on hyvin edustettuna sekä yölaulaja että linjalaskennoissa (ks. Saari 2005).

Yölaulajakannat, niin kuin ne tässä kirjoituksessa on määritelty, ovat pysyneet melko vakaina viimeiset 30 vuotta. Ko-

konaisuuksissa ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Lehtokurppakantojen vakaus on ollut jopa yllättävää. Sen sijaan taivaanvuohen kanta on vähentynyt alle kymmenesosaan maksimikannasta, mutta tämä on myös muualta tunnettu ilmiö. Kehräjäkin on vähentynyt merkittävästi – jopa niin, että sen voidaan sanoa hävinneen Aaslan pesimälinnustosta.

Ruokokerttusta lukuun ottamatta kerttuset ovat maassamme lähinnä 1940-luvun tulokkaita ja niiden kannat kasvoivat viime vuosisadan loppupuolella. Tässä valossa voi olla hieman yllättävää, että rytkierttusen kanta on koko tutkimusjakson ajan vähentynyt. Kehitys on päinvastainen kuin maassamme "iät ajat" esiintyneellä ruokokerttusella, jonka kanta on merkittävästi voimistunut. Rastaskerttusen ekspansio näyttää toistaiseksi pysähtyneen ja lajilla ei ole Aaslalla vakitusta kantaa. Sen sijaan luhta- ja viitakerttunen ovat vakiinnuttamassa tai vakiinnuttaneet asemansa paikallisessa linnustossa.

Satakielen pysyvä runsastuminen on tapahtunut 30-vuotisen laskentajakson aikana. Varsinainen runsastuminen tapahtui jo 1980-luvulla, mutta jonkin verran heilahtelua kannoissa on ollut edelleen. Laskentojen perusteella laji on nyt kuitenkin yleisempi kuin milloinkaan aiemmin. Myös 1900-luvun tulokkaan luhtakanan kanta on ollut lievässä nousussa tutkimuskauteni aikana.

Kolme tekijää, jotka lienevät vaikuttaneet paikallisiin kantoihin, ovat ilmeisesti olleet ilmaston lämpeneminen, vesistöjen rehevöityminen sekä laidunnuksen loppuminen ja alkaminen uudestaan. Laidunnuksen loppuminen ja rantaniittyjen umpeenkasvu on ollut tuhoisaa taivaanvuohelle eikä laidunnuksen uusi aloitus ole ainakaan vielä ehtinyt muuttaa kehitystä. Suurimpaan osaan muita lajeja vesistöjen rehevöityminen ja ruoikoiden kasvu lienevät vaikuttaneet edullisesti, mutta jää nähtäväksi, miten uudelleen alkanut laidunnus tulee kantoihin vaikuttamaan.

Lehtokurpalle voisi olettaa laidunnuksen loppumisen olleen kielteisen asian, koska laji ruokailee mielellään laitumilla ja tonkii varsinkin lehmien ulostekasoja. Toisaalta myös lehtojen maaperässä on runsaasti lie-roja, mikä edistää vahvan kannan säilymistä. Kehrääjän tilanne on ongelmallisempi, mutta voi olla, että laidunnuksen loppuminen on yhteydessä tietyn ravintona tärkeän hyönteisfaunan vähenemiseen.

Ilmaston lämpeneminen lienee suosinut monia tässä kirjoituksessa käsiteltyjä lajeja, jotka meillä elävät levinneisyytensä ääri rajoilla. Monelle kertuselle kevätlämpötilojen nousu on voinut merkitä muuton pidentymistä, mikä on puolestaan edistänyt uusien alueiden asuttamista. Luultavasti myös satakieli on hyötynyt samasta syystä. Vuodesta 1988 alkaen talvet ovat olleet poikkeuksellisen lauhvoja ja tämä lienee vaikuttanut luhtakanakantoihin, jotka talvehtivat menestyksekkäästi melko pohjoisessa – jopa Aaslalla.

Tulevaisuudessa on mielenkiintoista tutkia laidunnuksen vaikutuksia yölaulajiin, alkaako esimerkiksi taivaanvuohikanta elpyä ja taantuvatko jotkin ruoikoiden lajit, kuten rytikerttuselle tuntuu nyt käyvän.

Kirjoittajan osoite / Author's address

Lennart Saari
Helsingin yliopisto, Metsätieteiden laitos
PL 27, 00014 Helsinki
lennart.saari@gmail.com

Kirjallisuus

- Koskimies, P. & Väisänen, R. A. 1988: Linnustonseurannan havainnointiohjeet. 2. painos. Helsingin yliopiston eläinmuseo, 143 s.
- Saari, L. 1987: Aaslan yölaulajalaskennat. – Ukuli 18: 122–127.
- Saari, L. 1999: Tendances évolutives en Finlande des populations d'oiseaux chassés dans le Sud-Ouest de l'Europe. – Actes du Colloque International Bayonne Pyrénées-atlantiques 11 et 12 décembre 1999, Organbidexka Col Libre: 60–67.
- Saari, L. 2000: Lehtokurppa. Metsästäjien keskusjärjestö, 54 s.
- Saari, L. 2002: Night censuses of the Woodcock, *Scolopax rusticola*, in Finland: an preliminary report. – WI-WSSG Newsletter 28: 10–12.
- Saari, L. 2005: Population trends of the Common Snipe *Gallinago gallinago* on the south western Finnish island of Aasla. – WI-WSSG Newsletter 31: 15–19.
- Saari, L. 2009a: Population trends of the Eurasian Woodcock *Scolopax rusticola* in SW Finland. – WI-WSSG Newsletter 35: 21–22.
- Saari, L. 2009b: The occurrence of the Common Snipe *Gallinago gallinago* on the island of Aasla, SW Finland, in 2005–2009. – WI-WSSG Newsletter 35: 22–24.
- Saari, L. 2010: Luhtahuitti Rymättylän Aaslalla: Uuden lajin nousu ja tuho. – Ukuli 41(2):24–27.
- Saari, L. 2011a: Luhtakana Rymättylän Aaslalla vuosina 1975–2010. – Ukuli 42(1): 30–35.
- Saari, L. 2011b: Liejukana Rymättylän Aaslalla. – Ukuli 42(2): 27–28.

Taivaanvuohi on alkanut kadota Rymättylän rannoilta mahdollisesti laidunnuksen päättymisen seurauksena. JORMA TENOVUO

Summary: Night bird censuses on an island in the SW Finnish archipelago

This is a report of night bird censuses in 1979–2008 made on the island of Aasla (60°17'N/21°57'E) in the SW Finnish archipelago. The censuses, 84 in all, were performed between approximately 22.00 and 04.00 hrs (Finnish summer time) on dates ranging between 20 May and 2 July. The number of annual censuses ranged between two and three. Since 1986 there were three annual censuses performed usually in late May, early June, and mid- or late June. The methods were approximately the same as described by Koskimies & Väisänen (1988).

The species covered by the census were the Bittern *Botaurus stellaris*, Water Rail *Rallus aquaticus*, Spotted Crake *Porzana porzana*, Corncrake *Crex crex*, Moorhen *Gallinula chloropus*, Common Snipe *Gallinago gallinago*, Woodcock *Scolopax rusticola*, Nightjar *Caprimulgus europaeus*, Thrush nightingale *Luscinia luscinia*, and the warblers *Acrocephalus spp* and *Locustella spp*. Except for the Woodcock the number of territories in each count was recorded. For the Woodcock the number of “contacts” were recorded, i.e. how many display flights were recorded during the night as this is the only reasonable way to get a population estimate for this species.

The most regular species were the Woodcock, Reed Warbler *Acrocephalus scirpaceus* and Sedge Warbler *A. schoenobaenus* with more than 1000 records. The next group consisted of the “semi-abundant” species the Thrush Nightingale and the Common Snipe with numbers between 100 and 1000. The number of territories of the other species varied between 1 and 56. When studying the annual trends the highest number of birds from each

census year was taken as there were considerable differences in the detectability of the species in different census periods.

During the study period the number of Woodcocks remained exceptionally stable, whereas the Common Snipe population crashed (probably due to the cessation of cattle grazing). The Thrush Nightingale established itself in the study area in the 1980s whereas the Nightjar went practically locally extinct in the latter part of the 1980s. The Sedge Warbler increased markedly during the study period, whereas the Reed Warbler declined. This latter may have been at least partly caused by a resumption of cattle grazing in the 2000s. The Great Reed Warbler *Acrocephalus arundinaceus* tried to establish itself in the 1980s but failed. The Marsh Warbler *Acrocephalus palustris* and particularly the Blyth's Reed Warbler *A. dumetorum* have increased in the latter part of the study period, but they have not yet established stable populations in the study area. The Water Rail is almost an annual species in the area although it is not recorded every year in the night bird censuses. The mapping method is much more effective for this species. However, the population seems increasing. If all the night active species are considered the numbers appeared to be quite stable during the whole study period. Declines in some species was compensated by increases in others.

The most important factors affecting the numbers of night active birds in my study area were probably changes in cattle grazing, the eutrophication of the lakes and warming of the springs. Cattle grazing directly influences the habitats of at least the Common Snipe and the Reed Warbler, the eutrophication has favoured at least the warblers and the warming of the springs has probably had an effect on some of the rarer species in the study area which have been able to prolong their migration in spring.